پاسخ تشریحی مدیریت از دیدگاه اسلام – کارشناسی ارشد ۹۷

۳۱- اینکه اقدامات مدیریت در سازمان‌های آخرت‌گرا باید به گونه‌ای باشد که توجیهات کافی برای انجام آنها در برابر خداوند و مردم وجود داشته باشد، ناظر بر کدام مورد است؟			
۱) قرب الهی	۲) رضایت عامه مردم	۳) عاقبت‌به‌خیری	۴) هدفمندی
منبع: تست ۲۴ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۳۹			

- **قرب الهی** یعنی توفیق در انجام کارهایی که مورد رضایت و خشنودی خداوند باشد.
- **هدفمندی** یعنی اقداماتی انجام گیرد که منطق و توجیهات کافی برای انجام آنها در برابر خداوند و مردم وجود داشته باشد.
- **رضایت عامه مردم** یعنی عملکرد مدیر مورد تکریم مردم قرار گیرد.
- **باقیات صالحات** یعنی مدیر اثری در جهت عمران و آبادانی از خود به جای گذاشته باشد.
- **عاقبت به‌خیری** یعنی پایان دوره مدیریت توام با رستگاری یا شهادت در راه خدا باشد.

۳۲- اساسی‌ترین انتظار از حکومت و مدیریت دینی و مهم‌ترین وظیفه آن کدام است؟	
۱) آخرت‌گرا نمودن منابع انسانی	۲) حفظ مصالح عمومی
۳) اجرای عدالت	۴) اجرای قوانین الهی
منبع: اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۸۱	

اساسی‌ترین انتظار از حکومت و مدیریت دینی و مهم‌ترین وظیفه آن «اجرای قوانین الهی» می‌باشد که حکومت غیردینی از عهده انجام آن برنمی‌آید. برای اسلامی کردن علوم تجربی و حسی باید عنوان «طبیعت» برداشته شود و به جای آن عنوان «خلقت» قرار گیرد.

۳۳- در نظام کنترلی سازمان آخرت‌گرا، مدیریت سازمان به جای تحقیر کردن فرد این فرصت را برای او ایجاد می‌کند که گذشته خود را اصلاح کند و بر اساس آموزه‌های قرآنی اگر به کار نیک روی آورد و گذشته را جبران کند، مستحق پاداش نیز می‌باشد. این دیدگاه بر مبنای کدام اصل کنترلی در مدیریت اسلامی است؟			
۱) تضایف در کنترل	۲) توبه و بخشش	۳) تناسب جرم با مجازات	۴) شکیبایی در مجازات
منبع: تست ۲۳۳ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۵۳۲			

اصول کنترل و نظارت سازمانی در سازمان‌های آخرت‌گرا:

۱. **اصل نظارت الهی**
۲. **اصل پاداش و تنبیه به صورت توامان**
۳. **اصل توبه‌پذیری و بخشش**
۴. **اصل تناسب جرم با مجازات**
۵. **اصل شکیبایی در مجازات**

۶. **اصل تساهل در مجازات**
۷. **اصل انتفاع عامه و اصل انعطاف در اِعمال جرائم انضباطی**
۸. **اصل تضایف در کنترل**
۹. **اصل تطهیر خطاها از طریق نیکی‌ها**
۱۰. **اصل اتهام‌زدایی**
۱۱. **اصل مستندسازی در نظارت**
۱۲. **اصل قاطعیت در اجرای تنبیهات**
۱۳. **اصل عدالت در پاداش**

- **اصل توبه‌پذیری و بخشش:** بازگشت و توبه گناهکاران همراه با اصلاح گذشته و آشکار کردن حقایق دانسته شده است. پس از توبه باید گذشته را جبران و اصلاح کرد و توبه حق‌پوشان با بیان آشکار حقایق تکمیل می‌شود.

توبه عبارت است از دست کشیدن از گناه که کمترین مرتبه آن پشیمانی از گناه است. عمل صالح و کار شایسته می‌تواند پایداری توبه را تضمین کند و توبه را در دل و جان مستقر می‌سازد. تبدیل گناهان به نیکی‌ها در صورت توبه به معنای این است که اگر انسان توبه کند، نفسش پاک می‌شود و آثار ناخوشایند آن نیز پاک و نیکو خواهد شد.

حتما فلش‌کارت‌های مدیریت از دیدگاه اسلام DLM را مطالعه کنید. بسیار به شما کمک می‌کند.

www.DLMgroup.ir

۳۴- براساس دیدگاه امام خمینی (قدس سره)، به ترتیب، کدام نوع مصلحت به عنوان اساس حکومت و کارکرد یا وظایف حکومت است؟

۱) مصلحت عامه- مصلحت در تشخیص موضوعات
۲) مصلحت عامه – مصلحت فردی و گروهی
۳) مصلحت فردی و گروهی – مصلحت حفظ اصل اسلام
۴) مصلحت در تشخیص موضوعات – مصلحت عامه

منبع: تست ۱۰۲ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۱۶۵

امام خمینی (ره) دو گونه مصلحت را معرفی می‌کند:
- ✓ **مصلحت در تشخیص موضوعات** (که از وظایف و کارکردهای حکومت است.)
- ✓ **مصحلت عامه** (که در خود حکومت تجلی می‌یابد و اساس حکومت می‌باشد و اختیارات حکومت براساس آن است.)
- ✓

۳۵- در جابه‌جایی و عزل محمدبن ابی‌بکر به وسیله امام علی (ع) از فرمانداری مصر و نصب مالک اشتر به جای وی، کدام گزینه مورد عنایت امام علی (ع) بوده است؟

۱) **انتخاب مدیران براساس خط‌مشی جدید و لوازم ضروری عملکرد آینده**
۲) **انتخاب مدیران براساس تخصص و سوابق مبارزاتی**
۳) **انتخاب مدیران براساس تجارب و ملاحظات منافع عامه مردم**
۴) **انتخاب مدیران منطبق با مقتضیات زمانی و مکانی و شرایط حادث**

منبع: اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۲۷۳

امام علی (ع) پس از عزل محمد بن ابی بکر و نصب مالک اشتر به فرمانداری مصر، برای دلجویی از محمد بن ابی بکر می‌نویسند : «به من خبر داده‌اند که از فرستادن اشتر به سوی محل فرمانداری‌ات، ناراحت شده‌ای. این کار را به دلیل کند شدن یا سهل‌انگاری‌ات یا انتظار کوشش

بیشتر از تو انجام ندادم. اگر تو را از فرمانداری مصر عزل کردم، فرماندار جایی قرار دادم که اداره آنجا بر تو آسان‌تر و حکومت تو در آن سامان خوش‌تر است. ....»

با عنایت به نکات مطرح شده در این نامه می‌توان نتیجه گرفت که :

۱- باید **مقتضیات زمانی و مکانی** در انتخاب مدیران منطبق با همان شرایط را در نظر گرفت. همان‌گونه که شرایط آن مقطع زمانی مصر می‌طلبید که شخصی همچون مالک اشتر که علاوه بر شایستگی‌های مدیریتی نسبت به دشمنان سخت‌گیر و کوبنده بود، انتخاب شود.

۲- برکناری یا عزل یک مدیر الزاما به معنای عدم شایستگی مدیر نیست. لذا چنانچه مصلحت حکم کند، می‌توان نسبت به عزل یک مدیر با رعایت موازین اقدام نمود و مصلحت جامعه و سازمان را در اولویت قرار داد.

۳- اگر مدیری که تجربه مدیریتی مثبتی دارد و از موقعیتی عزل شده است، لازم می‌آید که در موقعیت جدیدتری به کار گرفته شود که ضمن استفاده از ظرفیت مدیریتی او، تصور نادرست دیگران از ناکارآمدی و یا ناشایستگی وی از بین خواهد رفت.

۴- برای برطرف شدن ناراحتی احتمالی مدیر معزول، لازم است که فرادست دلایل توجیهی برکناری و یا جابجایی وی را تشریح نموده و مدیر مورد نظر را مورد تفقد قرار دهد.

۳۶- سلسله قواعد کنترل‌کننده همانند قاعده «لا حرج و لا ضرر» که به مقررات اسلامی خاصیت انعطاف و تحرک و انطباق می‌بخشد، اصطلاحاً چه نامیده می‌شود؟

۱) قواعد حاکمه فقهی **۲) قانون شرع** **۳) آیات الاحکام** **۴) لوح محو و اثبات**

منبع: تست ۱۲۶ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۲۳۰

شهید مطهری اصول لازم برای سامان یافتن احکام متغیر را چنین بیان می‌کند:

- ✓ پذیرش و وارد کردن عقل در حریم دین
- ✓ توجه به مصلحت
- ✓ کمک گرفت از قواعد حاکمه فقهی («قواعد حاکمه» یک سلسله قواعد کنترل‌کننده هستند که موجب انعطاف و انطباق مقررات اسلامی می‌شوند مانند قاعده لاضرر، لاحرج و از آن جمله)
- ✓ توجه به اصول ثابت و لایتغیر

۳۷- آیه شریفه «انَّ الذینَ آمنوا و عملوا الصالِحات ...» به کدام ویژگی نظام ارزشی اسلام اشاره دارد؟

۱) انسجام درونی **۲) حسن فعلی و فاعلی** **۳) مراتب داشتن ارزش‌ها** **۴) فراگیری و شمول**

منبع: تست ۱۸۱ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۴۰۴

نظام ارزشی اسلام دارای ویژگی‌های زیر است:

۱. **فراگیری و شمول** (هیچ مسئله‌ای نیست که تحت پوشش ارزش‌های اخلاقی قرار نگیرد.)

۲. **انسجام درونی** (ارتباط معقول و منطقی بین ارزش‌های اسلامی چنان است که می‌توان آن را به درختی تشبیه نمود که دارای ریشه‌ای مستحکم، تنه‌ای قوی و شاخه‌های اصلی و فرعی می‌باشد که جهت حرکت تمامی آنها به سمت بالاست.)
۳. **قابلیت تبیین عقلایی** (برخلاف برخی از مکاتب که ارزش را در برابر تعقل قرار می‌دهند، از آنجا که اسلام به وجود نیازهای فطری در انسان قائل است و افعال اخلاقی را واسطه‌ای می‌داند برای رسیدن به کمال، نظام ارزشی اسلام قابل تبیین عقلانی و فلسفی است.)
۴. **تبیین لذت و سود نامحدود** (لذت را به اصیل و مُقدم تقسیم می‌کنند. در نظام ارزشی اسلام لذت معتبر است، اما در صورتی که مانع رسیدن به لذت بزرگتری که همانا کسب رضایت خدای متعال است، نشود. اسلام اصل منفعت را نیز می‌پذیرد، اما سود را اعم از مادی و معنوی می‌داند.)
۵. **توجه به حسن فعلی و فاعلی** (حسن فاعلی همان نیت و انگیزه فاعل کار از انجام آن عمل می‌باشد و حسن فعلی همان نفس عمل و نتایج ناشی از آن می‌باشد. عبادتی را که شخصی به قصد ریا انجام دهد، گرچه حسن فعلی دارد اما از جهت فاعلی بدون ارزش است. در بسیاری از آیات قرآن «آمَنوُا» حسن فاعلی و «عَمِلوا الصّالِحات» حسن فعلی را در کنار هم ذکر می‌کند و ارزش رفتار را ناشی از هر دو می‌داند.)
۶. **مراتب داشتن ارزش‌ها** (مکتب اسلام، طیف وسیعی از ارزش‌ها را شامل می‌شود که می‌توان برای آن مراحلی را تا بی‌نهایت قائل شد.)

۳۸- کدام مرتبه توحید در خصوص مدیریت و فرمانروایی خداوند به عنوان یگانه مدبّر امور جهان مطرح است؟

۱) ولایت ۲) ربوبیت ۳) حاکمیت ۴) خالقیت

منبع: تست ۱۱۵ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۲۰۱

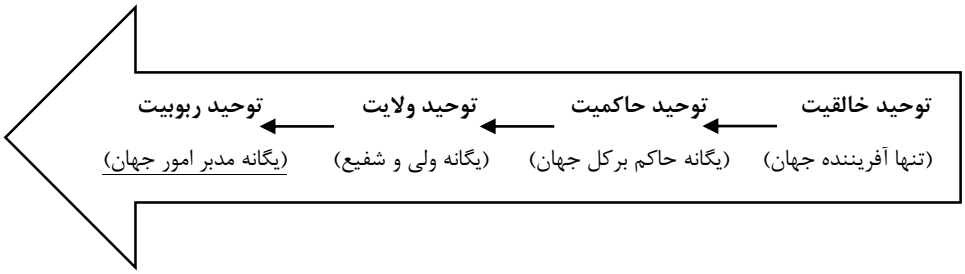

۳۹- در آیه ۵۸ سوره مبارکه نساء «انَّ اللهَ یامرکم ان تودوا الامانات الی اهلها» «همانا خداوند به شما فرمان می‌دهد که امانت‌ها را به صاحبانشان برسانید»، منظور از امانت چیست؟

۱) تجار و بازرگانان ۲) زیردستان و توده مردم ۳) مدیریت جامعه ۴) قوانین الهی

منبع: تست ۱۳۶ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۲۶۷

در آیه ۵۸ سوره نساء می‌خوانیم: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا» ؛ «همانا خداوند به شما فرمان می‌دهد که امانت‌ها را به صاحبانش رد کنید (واجبات را به خدا و حقوق مردم را به مردم) و چون میان مردم داوری نمایید عادلانه داوری کنید. حقا که خداوند شما را به نیکو اندرزی موعظه می‌کند، همانا خداوند همواره شنوا و داناست.»

فارغ از شان نزول این آیه، ادای امانت از تکالیف مهم مومنین می‌باشد. برخی از مفسران بر این باورند که دستور «ادای امانت» به‌ویژه متوجه حکمرانان است **(مدیریت جامعه)** و این آیه درباره کسانی که کاری از امور مردم را بر عهده دارند نازل شده است. لذا نباید کارها را جز به اشخاص شایسته واگذار کرد. هنگامی که بندگان با ایمان، شایستگی‌ها را در خود فراهم سازند، خداوند نیز آنان را یاری می‌کند تا بر مستکبران

پیروز شوند و وارث حکومت در زمین گردند. در آیه ۱۰۵ سوره انبیاء حکومت در زمین میراث بندگان شایسته خدا عنوان شده است. «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» ؛ «و همانا پس از تورات در کتاب زبور نوشتیم که زمین را بندگان شایسته من به ارث خواهند برد».

۴۰- از آیات ۱۰۳ و ۱۰۴ سوره مبارکه کهف «بگو: آیا شما را به زیان‌کارترین در کردار آگاه کنیم؟ آنهایند که کوشش آنان در زندگی این جهان گم و تباه شده و خود می‌پندارند که کار نیکو می‌کنند»، کدام اصل برنامه‌ریزی قابل درک است؟

۱) بصیرت	۲) همسویی	۳) پیش‌بینی	۴) شفافیت

منبع: تست ۸۴ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۱۳۴

اصل بصیرت:

«قُل هَل نُنَبِّئُكُم بِالاَخسَرِينَ اَعمَالًا» ؛ «اَلَّذِينَ ضَلَّ سَعيُهُم فِي الحَيَاهِ الدُنيا وِ هُم يَحسَبُونَ اَنَّهُم يُحسِنُونَ صُنعًا»
«بگو: آیا شما را به زیانکارترین [مردم] در کردار، آگاه کنیم؟»
«آنهایند که کوشش آنان در زندگی این جهان گم تباه شده و خود می‌پندارند که کار نیکو می‌کنند.»
(سوره کهف آیه۱۰۳ و ۱۰۴)

برای مطالعه بیشتر اکیداً توصیه می‌کنیم فلش‌کارت‌های DLM را مطالعه فرمایید.

۴۱- از منظر امام علی (ع) تامین کدام نیاز موجب برانگیختگی شجاعت و ریسک‌پذیری خواهد شد؟

۱) نیاز به کسب موفقیت	۲) نیاز تعلق	۳) نیاز قدرشناسی	۴) نیاز به کسب تعالی

منبع: تست ۱۵۲ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۳۱۸

از نظر امام علی (ع) با توجه به نیاز به قدردانی و شناسایی یا «نیاز قدرشناسی» از سوی زیردستان، مدیران باید همواره از اقدامات مهم زیردستان یاد نموده و از زحمات آنها تقدیر کنند. اگر «نیاز به قدردانی و ستایش» در افراد مورد توجه قرار گیرد باعث برانگیختن حس شجاعت در افراد و ریختن ترس می‌شود؛ و یا به عبارت دیگر قدرت ریسک‌پذیری را در افراد سازمان افزایش می‌دهد.

۴۲- در فرمان امام علی (ع) به مالک اشتر، اصلاح امور کدام گروه جامعه، عاملی برای اصلاح سایر اقشار جامعه است؟

۱) نیازمندان ۲) بازرگانان ۳) کارگزاران ۴) مالیات دهندگان

منبع: تست ۹۷ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۱۵۴

امام علی (ع) خطاب به مالک اشتر می‌فرمایند: «مالیات و بیت‌المال را به گونه‌ای وارسی کن که صلاح مالیات‌دهندگان باشد، زیرا بهبودی مالیات و مالیات‌دهندگان، عامل اصلاح امور دیگر اقشار جامعه می‌باشد و تا امور مالیات‌دهندگان اصلاح نشود، کار دیگران نیز سامان نخواهد گرفت؛ زیرا همه مردم، نان‌خور مالیات و مالیات‌دهندگانند».

مطالعه بیشتر : فلش‌کارت‌های DLM

۴۳- کدام نظریه اختیارات ولایت فقیه در مدیریت فقهی بیان می‌دارد که دایره وظایف و اختیارات ولی فقیه در امور اجتماعی، تنگ‌تر و کوچک‌تر از دایره اختیارات معصومین (ع) است؟

۱) ولایت نداشتن فقیه ۲) ولایت بر امور حسبیه ۳) ولایت مطلقه فقیه ۴) ولایت مقیّده فقیه

منبع: تست ۱۲۰ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۲۱۲

درباره حوزه اختیارات و دامنه وظایف ولایت فقیه چهار نظریه به شرح ذیل وجود دارد:

۱. **ولایت نداشتن فقیه:** عده‌ای از صاحب‌نظران با استناد به «اصل عدم الولایه» که در فقه مطرح است، برای فقیه جز صدور فتوا هیچ اختیار و وظیفه دیگری قائل نیستند.
۲. **ولایت بر امور حسبیه:** براساس این نظریه حاکم اسلامی فقط بر امور حسبیه ولایت دارد. امور حسبیه مواردی را گویند که صاحب شرعی ندارد و بر زمین مانده است مانند اموال افرادی که خبری از ایشان در دست نیست یا اموال خردسالانی که قیّم شرعی ندارند. از نظر آنها یکی از مهم‌ترین شرایط ولایت بر امور سیاسی و اجتماعی **برخورداری از عصمت** می‌باشد و چون ولی فقیه این مقام را ندارد، پس نمی‌تواند بر امور سیاسی و اجتماعی ولایت داشته باشد.
۳. **ولایت مقیّده فقیه:** طرفداران این نظریه، حوزه ولایت را فراتر از امور حسبیه می‌دانند و در بخش مسائل عمومی جامعه نیز اختیاراتی برای حاکم اسلامی قائل هستند؛ اما این اختیارات را وسیع و گسترده نمی‌دانند، بلکه معتقدند اختیارات ولی فقیه در امور اجتماعی کوچکتر از دایره اختیارات معصومین (ع) است.
۴. **ولایت مطلقه فقیه:** این نظریه، حوزه ولایت فقیه را نه محدود به امور حسبیه می‌داند و نه برای آن قیود و شرایطی چون هماهنگی با قانون اساسی یا چارچوب احکام شرع قائل می‌شود؛ بلکه همه وظایف و اختیارات معصومین (ع) در دوران غیبت را برای فقیهان نیز ثابت می‌داند و ولایت فقیه را استمرار ولایت انبیاء و معصومین (ع) می‌شمارد. ملا احمد نراقی، صاحب جواهر، محقق کرکی و مقدس اردبیلی از جمله مهم‌ترین مدافعان این نظریه هستند. با این حال، نظریه ولایت مطلقه فقیه بیشتر به امام خمینی (ره) نسبت داده می‌شود؛ زیرا ایشان نه تنها در مباحث علمی به طرح این نظریه پرداخت، بلکه برای نخستین بار در تاریخ شیعه، توانست به این نظریه جامه عمل بپوشد و حکومتی مبتنی بر اندیشه ولایت مطلقه فقیه تاسیس کند. براساس دیدگاه امام خمینی (ره) از نظر عقلی، ولایت بر جامعه امری ضروری است و فقیه سرپرست جریان دین‌داری در جامعه می‌باشد.

۴۴- براساس دیدگاه پیامبر اکرم (ص) کدام اقدام مدیریت، خیانت به خدا، رسول خدا (ص) و مسلمانان تلقی می-شود؟
۱) واگذاری مسئولیت به برخی افراد با وجود افراد شایسته‌تر ۲) دست‌اندازی به بیت‌المال و امکانات حکومت ۳) سوء استفاده از قدرت برای تامین منافع فردی ۴) به‌کارگیری افراد جاه‌طلب و تمامیت‌خواه در مناصب حکومتی
منبع: اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۲۶۸

«انتخاب اصلح» مرتبه‌ای بالاتر از شایستگی است. انتخاب اصلح یعنی از میان شایستگان آن که از همه برتر است باید به عنوان کارگزار انتخاب شود. پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند: «کسی که شخصی از مسلمانان را به کار گمارد و بداند که در میان آنان کسی برتر و بهتر از او به انجام مسئولیت و داناتر از او به کتاب خدا و سنت پیامبر (ص) وجود دارد، بی‌تردید به خدا و رسول او و همه مسلمانان خیانت کرده است.»

در همین زمینه پیامبر گرامی اسلام (ص) می‌فرمایند: «ریاست تنها شایسته انسان‌هایی است که لیاقت آن را دارند. پس هرکس مردم را به خود فرا خواند، در حالی که در میان آنها داناتر از او وجود دارد، خداوند در قیامت نظر لطفی به او نخواهد داشت.»

آیه ۹ سوره زمر (هرگز آنان که می‌دانند با کسانی که علم ندارند، یکسان نیستند)، و آیه ۱۱ سوره مجادله (خداوند مومنان و عالمان را به درجات برتری رفعت بخشید) نیز ترجیح اصلح را به ذهن متبادر می‌سازند.

۴۵- کدام رویکردها به مدیریت اسلامی، نگرشی سکولار به علم مدیریت دارند؟	
۱) کثرت‌گرایی- تهذیبی	۲) وحدت‌گرایی-تهذیبی
۳) وحدت‌گرایی – کثرت‌گرایی	۴) استنباطی - تاسیسی
منبع: تست ۷۱ فلش کارت‌های DLM – اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام، دکتر مقیمی، ص۹۵	

در خصوص علم دینی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که این دیگاه‌ها را می‌توان به علم مدیریت اسلامی تعمیم داد شامل:

۱) **وحدت‌گرایی و کثرت‌گرایی معرفت‌شناختی:** مراد از وحدت‌گرایی معرفت‌شناختی این است که دانش بشری سنخیتی واحد و یک‌دست دارد و مشخصه آن نیز «تجربی بودن» است. بر این اساس دین اصولا از حوزه دانش خارج است و خود نیز فاقد ماهیت دانشی است. مراد از کثرت‌گرایی این است که معرفت بشری بافتی یک‌دست ندارد بلکه همچون موجودی چهل تکه است که هر تکه آن، بافت خاص خود را دارد. براساس دیدگاه کثرت‌گرایی پاره‌های مختلف معرفت از یکدیگر مستقل‌اند و سنخیت یا تداخلی باهم ندارند. در رویکرد کثرت‌گرایی، معرفت دینی نیز گونه‌ای از معرفت است که با معرفت علمی نسبت تباین و تغایر دارد. براساس این دو موضع معرفت‌شناختی (وحدت‌گرایی و کثرت‌گرایی)، تعبیر علم دینی بی‌معنا تلقی می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که رویکرد وحدت-گرایی و کثرت‌گرایی، نگرشی سکولار به علم مدیریت دارند.

۲) **رویکرد استنباطی:** این رویکرد در علم دینی مبتنی بر دین‌شناسی دایره المعارفی است. براساس دین‌شناسی دایره المعارفی، دین حاوی علوم و دانش‌های مختلفی است که انسان به آنها نیاز دارد. در باب اشتمال دین نسبت به علوم و دانش‌ها دو نظر وجود دارد: در نظر نخست دین همه علوم را با همه جزئیات آنها دربر دارد و در نظر دوم عقیده بر آن است که اصول کلی همه علوم در دین موجود است. *براساس نظر نخست* باید کوشید با مطالعه دقیق متون دینی، مواد علم مورد نظر را از آنها استخراج نمود و سپس با سازمان‌دهی

آنها، پیکره علم مورد نظر را سامان بخشید. براساس این دیدگاه علم دینی به طور کامل «اکتشافی» است و محل اکتشاف آن، متون دینی می‌باشد.

براساس نظر دوم فراهم آوردن علم دینی در گرو آن است که اصول و کلیات آن از متون دینی استخراج شود و سپس با شیوه‌های استنباطی، جزئیات آن مشخص گردد در این حالت، علم دینی به‌طور کامل اکتشافی نیست، بلکه «اکتشافی – استنتاجی» است؛ یعنی باید به کمک اصول و کلیات دین، فروع و جزئیات را استنباط و مشخص نمود. در خصوص این رویکرد دین، دایره المعارف نیست یعنی عهده‌دار بیان علوم مختلف دیگر اعم از علوم تجربی یا طبیعی یا انسانی نمی‌باشد. در این دیدگاه دین عهده‌دار ارائه همه علوم و معارف نیست و به منزله سخنان متافیزیکی می‌تواند با سایر معارف بشری تعامل ورزد و در تکوین علوم تجربی مشارکت داشته باشد که لازمه چنین امری آن است که آموزه‌های دینی نقشی الهام بخش و پیش‌فرض‌گونه در ساختن فرضیه‌های علمی داشته باشند. در این رابطه علامه طباطبایی معتقد است: «چنین نیست که هرچه بخواهیم در قرآن باشد، بلکه در قرآن چیزی است که در رابطه با هدایت است.»

در بخشی از آیه ۸۹ سوره نحل آمده است: «وَ نَزَّلنا عَلَیکَ الکَتابَ تِبیاناً لِکُلّ شَیء و هُدیً و رحمه و بُشری لِلمُسلِمین» ؛ «و این کتاب را بر تو فرو فرستادیم در حالی که بیان رسا و روشنگر هر چیزی (از علوم و معارف) است و سراپا هدایت و رحمت و مایه بشارت برای مسلمانان است». وجود همه چیز در قرآن بدان معنا نیست که قرآن دایره المعارف علوم و فنون است، بلکه مقصود آن است که کلیات مربوط به هدایت بشر در قرآن آمده است. بنابراین بر اساس آموزه‌های این آیه مبارکه، برنامه‌های کلی زندگی را باید از قرآن گرفت.

۳) **رویکرد تهذیب و تکمیل علوم موجود:** تلقی دیگر از علم دینی این است که باید علوم موجود با نظر به اندیشه اسلامی از ناخالصی‌ها و انحرافات پیراسته گردد. در این مورد باید دقت داشت که آیا اصولا پیش‌فرض‌های فلسفی و فکری نظریه علمی مورد نظر با بنیان‌های اندیشه اسلامی همخوانی دارد یا نه؟ که اگر نداشته باشد معجونی شکل خواهد گرفت حاوی پاره‌های ناهمساز معرفتی که بهم الصاق شده‌اند.

مشکل دیگر این رویکرد آن است که امکان تطبیق تکلف‌آمیز وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که به‌منظور مطابق دانستن یک آیه یا روایت با فرضیه مورد نظر، گاه معناها و برداشت‌های عجیب و غریبی از آن آیه یا روایت مستفاد می‌شود و یا به قسمتی از آیه و مطالب کوتاه و مجمل از متون دینی استناد می‌گردد.

این امکان هم وجود دارد که احساس بی‌نیازی کاذبی را در افراد به‌وجود آورد که در متون دینی به اندازه کافی در باب موضوع مورد نظر سخن گفته شده است.

استفاده از این رویکرد در مواردی حتی می‌تواند منجر به وهن اسلام شود؛ به‌طوری که قرار گرفتن یک آیه یا روایت در کنار نظریه‌های علمی با مباحث تفصیلی و دقیق منجر به سبک ساختن دین و متون دینی گردد و این تصور نادرست را در مخاطب ایجاد کند که دین به اشاراتی کوتاه بسنده کرده در حالی که دانشمندان علمی در همان زمینه مباحث دقیق و مطالب فراوانی ارائه کرده‌اند.

براساس رویکرد تهذیب، رابطه علم دینی با سایر نظریه‌ها رابطه «امتزاج» است؛ یعنی اگر بخواهیم از علم دینی صحبت کنیم باید نظریه‌های غربی را تهذیب کنیم و آنچه را که در اندیشه دینی ما وجود دارد، در خلأهای موجود در آنها بیفزاییم. درواقع، طبق رویکرد تهذیب و تکمیل علوم موجود، با غربال کردن علوم کنونی از عناصری که با اندیشه دینی منافات دارند و افزودن عناصر مطلوب به آن، علم دینی ساخته می‌شود.

در جوامعی همچون مالزی از این رویکرد تحت عنوان «**اسلامی‌سازی دانش**» نام برده می‌شود و افرادی همچون الفاروغی و العطاس، اسلامی کردن علوم را مطرح کرده‌اند و از آن با عنوان نگرش تهذیبی در علم دینی یادکرده‌اند. این دیدگاه در معرض مخاطره التقاط قرار دارد؛ زیرا نمی‌شود اندام یک علم را از آن جدا کرد و چیز دیگری را به‌جای آن پیوند زد؛ رگ و پی پیش‌فرض در این پیکره، آنچنان عمیق و نافذ است که معمولا افراد را دچار التقاط می‌کند.

۴) **رویکرد تاسیسی:** نوع مقبول پیوند میان علم و دین در علم دینی را تحت عنوان رویکرد تاسیسی مورد بحث قرار می‌دهند. مراد از این رویکرد آن است که علم دینی همچون هر نوع تلاش علمی دیگری باید در پرتو قدرت الهام‌بخشی پیش‌فرض‌های دینی از یک سو و تلاش تجربی از سوی دیگر، تکوین یابد. در رویکرد تاسیسی کار دانشمند، پردازش فرضیه‌های علمی با الهام گرفتن از پیش-فرض‌های دینی است. بدین ترتیب فرضیه‌ها دو بعدی می‌شوند: از یک جهت متعلق به عالم هستند و از جهت دیگر تعلق به دین

دارند، زیرا منبع الهام آنها آموزه‌های دینی است. در صورتی که فرضیه‌های علمی در تناقض با آموزه‌های دینی باشند، در معرض ابطال قرار می‌گیرند. در این صورت علم دینی امری است که محتاج تأسیس خواهد بود. پیش‌فرض‌ها مجموعه گزاره‌هایی است که اغلب جنبه متافیزیکی دارند و به نحوی زمینه‌ساز یک علم هستند. فرضیه‌های یک علم که قرار است بعدا به آزمون تجربی گذاشته شود، مبتنی بر این‌گونه گزاره‌ها است.

براساس رویکرد تاسیسی، اگر علم دینی بخواهد تحقق پیدا کند باید مراحل زیر را پشت سر بگذاریم:

- اولاً آموزه‌های دینی را به منزله پیش‌فرض‌های یک علم تجربی در نظر بگیریم.
- ثانیاً در ساختن فرضیات از این پیش‌فرض‌ها الهام بگیریم.
- ثالثاً این فرضیه‌ها را به صورت تجربی مورد آزمایش قرار دهیم.

اگر بتوانیم متناسب با هر علمی پیش‌فرض‌هایی را از متون دینی استخراج کنیم، آنگاه می‌توانیم از تحقق علم دینی سخن به میان آوریم.

لطفا توجه داشته باشید در رویکرد تاسیسی، محقق با استفاده از پیش‌فرضی که از دین گرفته است فرضیه‌ای را مطرح می‌کند نه این که یک آیه قرآن را به عنوان فرضیه علمی در نظر بگیرد که این اهانت به قرآن کریم و سطحی‌نگری است.

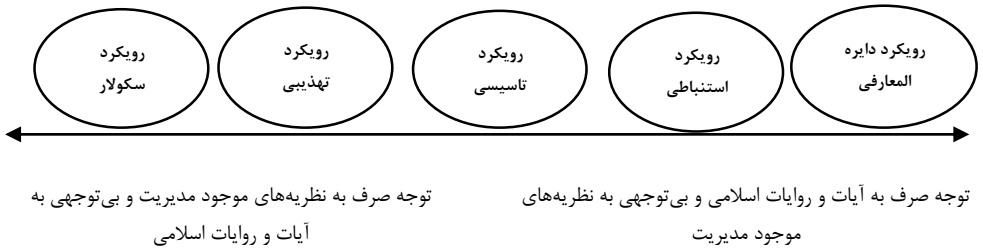

با مطالعه فلش‌کارت‌های DLM با صرف زمانی بسیار اندک (کلا ۵۵۲ فلش‌کارت) درصد بالای ۷۰٪ – ۸۰٪ کسب خواهید کرد.

این در حالی ست که حتی با مطالعه خودِ منبع (اصول و مبانی مدیریت از دیدگاه اسلام دکتر مقیمی) به احتمال زیاد به برخی سوالات منجمله تست ۳۴ نمی‌شد پاسخ داد!

www.DLMgroup.ir